

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

LYDIA FRASQUET BELLVER

Vicente Aguilera Cerni

Pròleg:
J. Martín Martínez
Editorial:
Institució Alfons el Magnànim-CVEI
València, 2020
Pàgines 367 **Biografia**

Fa unes dècades, Aguilera Cerni va ser una persona molt coneguda en l'ambient artístic. El 1972 va crear el Museu d'Art Contemporani de Vilafamés, que posteriorment du el seu nom, en la Casa del Batle, edifici que s'ha anat adequant a les necessitats museístiques i que s'ha convertit en la principal atracció turística local. Format en la Universitat de València, Aguilera va ser mentor i teòric del Grup Parpalló, l'avantguarda artística valenciana de postguerra. En els seixanta i setanta va orientar l'art modern espanyol des de revistes com *Arte Vivo*, *Suma y Sigue del arte contemporáneo* o *Cimal*, i va publicar monografies divulgatives d'altres espais artístics, nombrosos catàlegs d'exposicions i textos pragmàtics sobre l'art espanyol contemporani.

La seua personalitat bé mereixia la bona investigació que és el llibre present, que correspon a la tesi doctoral de l'autora, en què a més de qüestions pròpiament biogràfiques, explica la seua trajectòria professional, la seua influència en orientar la producció artística, la seua projecció internacional (Biennal de Venècia, 1959, 1976), el seu compromís polític, les aportacions com a historiador i els projectes de maduresa de qui va ser president del Consell Valencià de Cultura (1994-1996). **JP**

MIGUEL CATALÁN

La traición. Seudología XII

Editorial:
Verbum
Madrid, 2020
Pàgines 148
Assaig

En aquest dotzé volum de la seua sèrie «Seudología», el professor Miguel Catalán dissectiona de dalt a baix aqueixa forma de la mentida que històricament ha generat el major dels menyspreus i incomprensió socials. Com a falsejament humà, la traïció exigeix de qui traïx una relació prèvia i estreta amb qui es converteix en objecte del seu engany i sol tindre com a conseqüència, tal com adverteix l'autor en diverses ocasions, la pèrdua de la fe en el gènere humà al complet. El pitjor de la traïció és, tal vegada, aqueixa tremenda capacitat expansiva, que es multiplica exponencialment quan el traït no és un individu sinó un col·lectiu social com la «pàtria» o l'«estat», sense anar més lluny.

Catalán desenvolupa la seua anàlisi de la traïció en les seues diferents manifestacions partint d'una diferenciació conceptual entre traïcions estrictes, en sentit propi—aquelles que es realitzen sobre algú a qui podem titllar d'«amic» de l'una o l'altra manera— i traïcions en sentit ampli o impropri—que es realitzen sempre en àmbits o esferes de l'activitat humana mediatitzades, tenyides, per alguna forma de poder: economia, cultura,

política, religió...—. Les primeres són, en opinió de l'autor, traïcions en estat pur: Marc Brut i Juli Cèsar a la Roma republicana o el de Judes i Jesús de Natzaret—el de Caïn i Abel seria un cas més d'enveja que de traïció en sentit estricte— dels temps bíblics serien les seues millors representacions. Encara més, la traïció de Judes cap a Jesucrist exemplifica la repulsió cap a la figura del traïdor—el que era dels nostres i va deixar de ser-ho— i el desenvolupament històric d'aquesta repulsió col·lectiva en el temps al llarg de l'Edat mitjana fins a arribar a la visió del jueu dels nacionalsocialistes hitlerians de la primer meitat del segle XX.

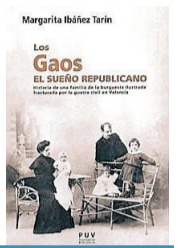
Si les traïcions pròpies tenen un caràcter més transcendent, mitificador, segons Catalán, les anomenades traïcions impròpies són més humanes, més quotidianes, més familiars i habituals: així, analitza de manera detallada alguns exemples com els de l'anomenat «cas Wikileaks» amb Julian Assange com a boc expiatori o, en una esfera més quotidiana, la visió que Francisco Umbral va oferir en el seu assaig *Cela: un cadáver exquisito* del qual va ser el seu mentor i mestre literari i periodístic Camilo José Cela.

Deslleialtats, traïcions, ingràtituds, infidelitats sentimentals i/o conjugals, etc., componen un variadíssim i entretingut fris de traïcions diverses que l'autor exposa davant el lector amb un estil que arriba al major grau de depuració, simplicitat i grau de profunditat. Catalán culmina així un procés depuratiu que fa que el seu discurs siga encara més amé, més obert cap a un públic més ampli, en el qual es conjuguen l'afiladíssima capacitat d'anàlisi que sempre va tindre aquest escriptor, l'amenitat originada en la seua privilegiada intel·ligència i una certa dimensió pedagògica que s'ha vingut mostrant de manera cada vegada més nítida en els seus últims treballs. **JSMR**

MARGARITA IBÁÑEZ TARÍN

Los Gaos. El sueño republicano

Pròleg:
Manuel Aznar Soler
Editorial: **PUV,**
Universitat de València
València, 2020
Pàgines 268 **Biografia**

Els Gaos són un exponent clar de la destrucció que la guerra civil i el franquisme van causar en una família valenciana lliurepensadora. El matrimoni de José Gaos Berea, notari, i Josefa González-Pola, va tindre nou fills: set xics i dos xiques, la més coneguda va ser l'actriu Lola Gaos. Entre els fills, el major, José, fou qui exercí una carrera acadèmica més exitosa: catedràtic de Filosofia, fou rector de la Universidad Central durant la guerra, professor de la Universidad Nacional Autónoma de México i traductor. Un altre dels germans, Vicente, Premi Nacional de Poesia, fou catedràtic d'anglès en l'institut Isabel de Villena. Alejandro fou catedràtic de Literatura en l'institut de Requena, desterrat pel franquisme.

L'autora, doctora en Història, professora i excel·lent investigadora (*Los profesores de segunda en enseñanza en la guerra civil*, 2019, PUV), planteja cronològicament la biografia dels germans més rellevants, però també aporta notícies dels menys coneguts: Carlos, tinent coronel d'enginyers en la Batalla de l'Ebre; Ángel, activista cultural, els dos exiliats a Mèxic, com Fernando, músic i concertista. Un treball interessant i amé, que ens dona a conèixer la magnitud de la catàstrofe i de la diàspora republicana. **JP**

destaquem...

Un compromís amb la memòria afrocolombiana

Quanta raó té **Marta Sanz** quan diu que llegiria les novel·les de **Juan Cárdenas** «en veu alta per la seua bellesa i pel seu potencial incisiu contra les nostres renovades bons costums». L'escriptura de l'autor colombià té un ritme, una cadència, que convida a reunir un nodrit grup de persones en cercle i representar a manera teatral l'acció que en ella transcorre. La seua és una literatura oral, participativa, quant a aquest esperit polifònic que transmet. Són moltes les veus que en les seues paraules s'escolten. Moltes les veus, de la història, de la imaginació, que un sent mentre llegeix. I això, totes aquestes possibilitats retòriques que inclouen un joc i també una «recuperació» lèxica, fa que endinsar-se en les seues novel·les o relats sigui una experiència que va més enllà del purament literari.

Llegir a Juan Cárdenas és una cosa sensitiva, una opinió que es reafirma després de finalitzar, amb aquest sabor amarg de les lec-

tures que un no vol que concloguin, *Elástico de sombra*, una novel·la curta que edita **Sexto Piso** i en la qual entremescla la fantasia amb les típiques narracions entre la tradició i el mite, i que aprofita per a reflexionar sobre el passat del seu país, Colòmbia, i sobre un estat o situació social que, malgrat el que molts creuen, continua vigent avui dia, com és l'esclavitud o la diferenciació entre classes.

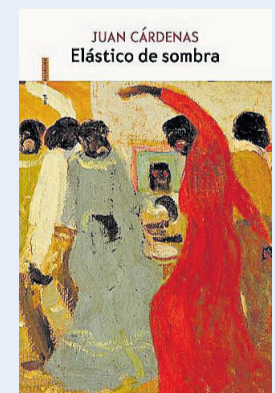
Així és, Cárdenas s'endinsa en els orígens d'una dansa o ball tradicional colombià, el ball dels *macheteros*, un joc, diuen, que és el resultat d'una simbiosi entre tradicions i tècniques que provenen de l'esgrima i que els negres i pagesos d'unes certes zones van fomentar per a entretenir-se. A les regions cafeteres, per exemple, l'ús dels matxets en la vida diària era culturalment important, i en un cert sentit l'autor se submergeix de ple en aquest món de secretismes, de rondalles i mitologia, on apareixen bruixotes, fo-

llets i fins al mateix diable encarnat, on el vent és un personatge més, i on uns vells *macheteros* emprenen una aventura que recorda a la típica epopeia homèrica.

Amb un llenguatge vivaç, que es mostra exuberant en les seues formes, amb un reguitzell de localismes que no fan sinó engrandir l'atmosfera perquè el lector se submergeixi per complet en aquest univers de l'antic art marcial afrocolombià, acompanyem a aquest singular grup d'herois per accident, i en aquest periple, a través dels seus estira-i-arroña, de les seues aventures i desventures, Cárdenas fixa l'objectiu en l'extrema desigualtat de classes que encara avui existeix. En aquest sentit, *Elástico de sombra* pot valer també com una exploració que es torna en una espècie de reprovació sobre la visió occidentalista, blanca i de bon bressol que impera, per a la nostra desgràcia, en l'actualitat. Vivim en un món injust i cruel, que segueix en mans d'uns pocs «il·lustrats», on paguen justos per pecadors i en el qual la dignitat d'un ampli grup de persones brilla per la seua absència. Emotiva i emocionant història, un gaudi literari (verbal i escrit) que demostra, una vegada més, l'increïble talent de Cárdenas. ≡

JUAN CÁRDENAS

Elástico de sombra

Editorial: **Sexto Piso**
Madrid, 2020
Pàgines 112
Narrativa